

Aanvullende vragen bij subsidie-aanvraag De Friese Drieslag

21-03-2023, provincie Fryslân

Reactie van WEN in groen

Aanvrager: Coöperatie Wijnjewoude Energieneutraal UA (WEN)

Contactpersoon: [REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

Ingekomen: 22-2-2023

Docbase: [REDACTED]

Zaaknummer: PF-2023/262261

Algemeen:

- 1) Advies om meer onder de aandacht brengen dat monomestvergisting één van de weinige manieren is om emissies te reduceren, die ook nog geld oplevert. Het verdienmodel van de boeren kan sterker naar voren worden gebracht.
Het verdienmodel van de boeren is ook onderdeel van het onderzoek. Indien de derogatie vervalt is er niet zozeer sprake van een verdienmodel maar van een kostenbesparing. Door het strippen van de vergiste mest kunnen de nadelen van het vervallen van derogatie grotendeels worden voorkomen. Dit leidt tot een beter perspectief voor de melkveehouderij.

Het zou mooi zijn als de bredere relevantie van dit onderzoek voor Fryslân en de Friese melkveehouderij beter kon worden omschreven. Hoe kan de hele sector hiervan profiteren, inclusief de andere groepen boeren?

Voor Fryslân en de Friese melkveehouderij is het project belangrijk, omdat het de kern van zijn van de Friese aanpak van de stikstof crisis. Dat is wezenlijk belang voor het perspectief van de Friese en de Nederlandse melkveehouderij

Na het indienen van de aanvraag is dit onderdeel nader uitgewerkt in een samenvatting van één A4, waarin ook de verwijzing naar de wetenschappelijke onderbouwing is opgenomen.

Die tekst luidt als volgt:

De Friese Drieslag als basis voor de Friese aanpak van de stikstofcrisis

De Friese Drieslag kan een belangrijke basis zijn voor de Friese aanpak van de stikstofcrisis.

De kern van de Friese Drieslag is dat de melkveehouders de mest dagvers afleveren aan een mono mestvergister.

Het biogas uit de vergister kan naar een groengas opwerker gaan op het zelfde terrein, via een gasleiding worden getransporteerd naar een groengas opwerker op afstand of rechtstreeks naar nabijgelegen industrie.

Op deze wijze levert de Friese melkveehouderij een bijdrage aan de oplossing van

- *stikstof crisis door vermindering stikstof uitstoot op het melkveebedrijf met 45%*
- *klimaat crisis door vermindering emissie van broeikasgas uit de stal met 75%*
- *energie crisis door productie van groengas voor verwarming van de Friese gebouwen*

- *de landbouw crisis door verbetering van het perspectief voor de melkveehouderij.*
- *verbetering biodiversiteit bodem door uitrijden digestaat in plaats van drijfmest*
- *vergroening Friese industrie*

In dit door de Provincie Fryslân omarmde rapport De Friese Drieslag is een en ander nader uitgewerkt. In dit rapport ligt de focus op het bedrijfsmodel Wijnjewoude waarbij de dagverse mest plaatselijk op een centrale locatie wordt vergist. Wijnjewoude kiest hiervoor omdat dan alle melkveebedrijven, groot en klein, kunnen mee doen. Er kan ook worden gekozen voor een biogas hub of biogaslevering aan de industrie als de omstandigheden daarvoor geschikt zijn.

Verantwoording:

- 1. Vermindering stikstof uitstoot 45%: Rapport 1372 Wageningen UR; Verdoes e.a.*
  - 2. Vermindering emissie broeikasgas 75% Rapport 1372 Wageningen UR; Verdoes e.a.*
  - 3. Productie groengas voor verwarming gebouwen in Friesland: potentie 50% van Friese huizen "Groen gas uit monomest" New Energy Coalition (Ruud Paap) in opdracht van Provincie Friesland*
  - 4. Productie groengas voor verwarming gebouwen in Nederland: potentie 1 miljard m3 groengas in rapport "Groengas en Mest" New Energy Coalition (Ruud Paap) in opdracht van RVO*
  - 5. Verbetering perspectief melkveehouderij door forse emissie beperking en opbrengst groengas: Oordeel LTO en Rabobank Nederland*
  - 6. Verbetering van de biodiversiteit van de bodem: onderzoek in opdracht van de Provinsje Fryslân en Wetzus door Bioclear (Knigge/Keuning)*
- 1) Dat een subsidie voor de stalvloeren uit het Laaghangend Fruit (Noordelijke regeling stikstofreductie) gaan komen, kunnen we op dit moment nog niet garanderen; Klopt. Verzoek is in het Provinciehuis bestuurlijk en ambtelijk informeel in behandeling**
  - 2) Concretisering nodig van de activiteiten in de projectfase waarvoor deze specifieke subsidie wordt gevraagd.**
Hierna worden de in de aanvraag vermelde activiteiten nader gespecificeerd

2023 Voorfase

De voorfase van de pilot bestaat uit

- 1. Het aanstellen van een projectleider voor de Friese Drieslag
Opstellen functie beschrijving, selectie, overeenkomst sluiten.
Geraamde uren: 10*
- 2. Het uitvoeren van het onderzoek naar de optimale interface: "stal -mestopslag – afgiftestation – fysieke logistiek- ontvangststation" door Gasunie/ISPT Joris Craandijk
De onderzoekskosten worden geraamd op ██████████ Deze kosten worden gedragen door Fascinating. Het aanschaffen van technische apparatuur en experimentele opstellingen met stalaanpassingen komen wel ten laste van het project. Geraamde kosten: ██████████
Voor het begeleiding en facilitering van het onderzoek en het verzamelen van de noodzakelijke gegevens van de deelnemende bedrijven worden 85 uur geraamd.*
- 3. Het opstellen van de protocollen voor onderzoek en validatie door Wageningen UR team Nico Verdoes.*

Volgens offerte: [REDACTED]

Voor het begeleiding en facilitering van het onderzoek en het verzamelen van de noodzakelijke gegevens van de deelnemende bedrijven worden 85 uur geraamd

4. Het verwerven van de fondsen voor de wetenschappelijke onderzoeksvragen>
Dit betreft de onderzoeksvragen ten behoeve van de startfase en de uitvoering na de voorfase waar deze aanvraag betrekking op heeft.
Geraamde uren: [REDACTED]
5. Het verwerven van de noodzakelijke bijdragen voor de investering in de centrale installaties voor stikstofstrippen.
Dit betreft een investering in de start fase die in voorfase moet worden voorbereid.
Geraamde uren: [REDACTED]
6. Het verwerven van de noodzakelijke vergunningen voor de bouw van de centrale installaties voor vergisting, stikstofstrippen en groengas productie.
De voorbereidingskosten worden geraamd op [REDACTED]
De urenbesteding wordt geraamd op [REDACTED]
7. Het verwerven van de bijdragen voor de aanpassing van de melkveebedrijven zoals die uit de eerste fase van het onderzoek naar voren komt.
Dit betreft het afdekken van de roostervloeren met rubber matten, het installeren van mestschuiven of mestrobots en het maken van een afstortput voor dagelijkse opslag van de mest. Lobby traject loopt bij Provincie en LNV
Geraamde uren: 75
8. Het verwerven van de noodzakelijke SDE++ regeling voor de groengasproductie.
Lobbytraject bij Ministerie van EZK en Planbureau voor de Leefomgeving.
Geraamde uren: [REDACTED]
9. Garantie voor de veehouders dat hun participatie in de pilot kan worden geïntegreerd in de mestboekhouding van hun bedrijf.
Lobbytraject bij RVO.
Geraamde uren: [REDACTED]

Aanvraagformulier:

- 3) Ondertekening: Alleen de heer Sinnema heeft ondertekend, volgens statuten 'gezamenlijke bevoegdheid met andere bestuurders'. De aanvraag moet of door 2 bestuurders zijn ondertekend of de heer Sinnema moet worden gemachtigd.
Actie: nieuwe aanvraag laten indienen met rechtsgeldige ondertekening.
- 4) Er zijn al kosten gemaakt vóór indieningsdatum voor 'de ontwikkeling van het plan' (schrijven projectplan?): wanneer zijn deze kosten gemaakt en om welk bedrag gaat het? En zitten deze kosten al in de begroting?
Het rapport De Friese Drieslag is op verzoek van de Bestuurlijke Klanbordgroep van WEN onder leiding van Gedeputeerde Poepjes opgesteld door WEN.
Hieraan zijn [REDACTED] besteed. [REDACTED] or schrijven; [REDACTED] or overleg en research.

Specifiek:

- 5) Specificatie van de aangegeven kosten per onderdeel: ureninzet, uurtarief, etc.;
Er gaat bijv. veel geld naar ISPT en naar projectleiding. Kunnen die posten nader gespecificeerd worden?
Zie antwoord voor ISPT eerder in dit document.
Antwoord op projectleiding bij het volgende punt

Begroting(meer uitwerken/financieel onderbouwen):

- # Projectleiding: inhuur dan declareren obv facturen of in dienst (uurtarief + aantal uren)?
Gemiddeld 14 uur per week 95 euro per uur inclusief kantoorkosten.
Totaal aantal uren: [REDACTED]
Specifieke uren voorfase [REDACTED]
Uren algemeen: [REDACTED]
Project overleg, netwerk onderhouden, contact boeren, verslaglegging, doelstellingen bewaken, knelpunten signaleren en adresseren.

- # opstellen interface dagverse mest Gasunie ISPT [REDACTED] jk: [REDACTED] kosten is een hoog bedrag, wat wordt er gedaan en wat levert het op? Gaat [REDACTED] dit uitvoeren? Eigen consultancy bedrijf/IPION BV (niet in dienst van Gasunie?).
Zie eerdere reactie. Fascinating doet onderzoek ter waarde van [REDACTED] n en stelt de resultaten beschikbaar aan "De Friese Drieslag"
Het aanschaffen van technische apparatuur, proefopstellingen afstorten en transport en experimentele opstellingen met stalaanpassingen komen ten laste van het project.
Geraamde kosten: [REDACTED]

- # werkzaamheden WUR
Zie bijlage

- # lobby + opstellen deelprogramma's WEN (taak projectleider? Bedrag onderbouwen)
- # kosten gemaakt vóór indiening voor ontwikkeling plan (welk plan en om welk bedrag gaat het?)
Dit gaat om het deelprogramma "Verwerving vergunningen" De voorbereidingskosten ter waarde van [REDACTED] komen ten laste van project en worden bestreden uitb de bijdrage van WEN. De kosten van de feitelijke aanvraag van de omgevingsvergunning ter waarde van [REDACTED] komen ten laste van de exploitatie van de vergister of worden anderszins gedekt.

- 6) Specificatie op welke onderdelen de bijdragen van derden zicht richt(en). Als provincie geven we bijv. ook bijdragen aan Fascinating voor hun inzet. Dubbele subsidiëring voor eenzelfde activiteit is niet toegestaan.
De bijdrage van Fascinating groot [REDACTED] richt zich op de kosten van het onderzoek door Fascinating. Overwogen kan worden deze kosten aan de uitgavenkant rn aan de inkomstenkant te schrappen.
De bijdrage van WEN is bedoeld voor de voorbereidingskosten van de vergunningaanvraag. De overige bijdragen hebben geen specifieke bestemming

- # bijdrage Gasunie: cash of in natura?
Cash

- # Hoe verhouden Gasunie, ISPT en Fascinating zich tot elkaar en wat is de relatie met het programma 'Fascinating'? Als er sprake is van activiteiten binnen dit project die al eerder subsidie hebben ontvangen uit een ander subsidieprogramma dan kan/mag de provincie dit niet nog een keer gaan subsidiëren. Een van de projecten uit dit programma is bijvoorbeeld 'Groene mest Groningen'. Dit project loopt op dit moment nog maar er zijn wel tussenrapportages beschikbaar.
Gasunie steunt de Friese Drieslag inhoudelijk, moreel en met de vermelde subsidie. ISPT is de technische uitvoerder van het onderzoek door Fascinating. Om verwarring te voorkomen kan de naam van ISPT uit de aanvraag worden geschrapt. In het project De Friese Drieslag zitten geen activiteiten die van welke subsidiegever dan ook eerder bijdragen hebben gekregen. De Friese Drieslag is nieuw en uniek

zelfde geldt voor bijdrage Fascinating: cash?

Zie hiervoor. Fascinating stelt onderzoek resultaten beschikbaar aan de Friese Drieslag

eigen bijdrage WEN: uren of cash?

Uren en cash

- 7) "Het Pilot project De Friese Drieslag heeft als doel om in een breed praktijkonderzoek te testen hoe met het bedrijfsmodel Coöperatieve Lokale Circulaire Mestvergisting in de melkveehouderij kan worden voldaan aan de RAV eisen. (Regeling Ammoniak en Veehouderij)":

Formulering is niet scherp. Wat is het doel? Het verkrijgen van een RAV-emissiefactor? Dan moet WEN een proefstaltraject in. Dat is hier toch niet aan de orde, met allerlei verschillende stallen?

Wat wel kan is de emissies meten, en de bijdrage van schone stalvloeren, luchtdichte mestopslag en vergisting in beeld brengen. Op basis daarvan een RAV-code krijgen lijkt lastig. Ook op zoek gaan naar andere manieren dan de RAV om de emissiereductie mee te borgen.

Misschien is de formulering door het noemen van de RAV eisen wel te scherp.

Bedoeld wordt dat het project een totaal pakket aan maatregelen en controle mogelijkheden oplevert waarmee de melkveehouder technisch en juridisch onderbouwd de stikstofemissie op zijn bedrijf met 45 % kan verminderen.

Bijvoorbeeld: gecertificeerde aanpassing van de stal door afdekken van roostervloeren, om de 2 uur verwijderen van de mest met gecertificeerde mestschuif of mestrobot, plaatsen van gecertificeerde afstort put. Die technische installatie krijgt dan een soort RAV erkenning voor stal aanpassingen. Of de mestschuif/robot ook daad werkelijk om de 2 uur hun werk doen kan vrij gemakkelijk juridisch houdbaar automatisch worden geregistreerd. Uit de mestboekhouding blijkt juridisch houdbaar wanneer de dagverse mest van het bedrijf is afgevoerd.

Blz 4+5:

Broeikasgas reductie van 75%

Door te werken met dagverse mest wordt de emissie van broeikasgas met 75 procent terug gebracht. (Rapport 1372 Wageningen UR; Verdoes e.a.);

Ammoniak reductie tot 60%

Door te werken met dagverse mest wordt de emissie van ammoniak uit de stal met 47 procent gereduceerd. (Rapport 1372 Wageningen UR; Verdoes e.a.):

- 8) Deze getallen zijn te realiseren over de hele keten. Daarom moeten transportemissies en de emissies bij uitrijden als één geheel worden geoptimaliseerd. Welke partij neemt daarin de regie?

De projectleider in samenspraak met de aan de Friese Drieslag gerelateerde onderzoekers Craandijk en Verdoes

- 9) Hoeveel melkveehouders draaien mee in deze fase van het project: 2, 4 of 25?
25

- 10) Zit de mestvergister nu wel of niet in deze fase van het project?

Het bouwen van de vergister zit niet in de voorfase waarop deze subsidie aanvraag betrekking heeft. Het aanvragen van de vergunningen start al wel.

De mestvergister Zo nee, hoe worden onderzoeken dan uitgevoerd en zijn die dan wel representatief?

Op meerdere plaatsen in Nederland draaien mono mestvergister op dagverse mest. Dit zijn bedrijven met 350 koeien of meer waar mono mestvergisting en groengas

productie nu al rendabel is.

Het unieke van De Friese Drieslag is dat alle bedrijven, groot en klein, kunnen meedoen en gebruik kunnen maken van de mogelijkheid om de stikstof emissie op hun bedrijf met 45 % te verminderen.

De praktijk gegevens van die bedrijven kunnen worden gebruikt in deze voorfase van het project.

Zie ook de resultaten van het onderzoek van Verdoes e.a. op het bedrijf Van Poppel.

Blz 5: Het afdichten van de vloeren kan met ingang van 2023 in principe gesubsidieerd worden via het Noordelijke "Laaghangend Fruit" initiatief voor stikstofreductie:

11) Dit is nog onzeker, kan zo niet vermeld worden, alleen onder voorbehoud!

12) Gevraagde subsidie [REDACTED] → betreft arrangement 3: inhoudelijke en financiële eindrapportage + controleverklaring nodig.

Die kosten zitten niet in de aanvraag.

Het lijkt logisch dat de Provincie opdracht geeft voor die controle en de kosten betaald.